

Intervju: OČI IN UŠESA BOGA - Tomo Križnar / pripravila Mojca Furlan

Popotovanja te spreminjajo. Ko hodiš skozi to življenje in ta svet, spreminjaš stvari in puščaš sledove – še tako majhne ... Življenje in popotovanja pa zaznamujejo tebe. (T. Križnar)

Slovcu Tomu Križnarju, aktivistu in publicistu, je nemška fundacija za etiko in gospodarstvo Ethecon – Foundation Ethics & Economy novembra 2015 podelila nagrado modri planet, med drugim za njegovo dolgoletno prizadevanje za človekove pravice in mir. Žirija je v obrazložitvi zapisala: »Nagrada gre neustrašnemu, neutrudnemu borcu, ki ljudem vrača dostojanstvo in upanje v boljšo prihodnost. V svetu, kjer je edini kriterij za odločitve dobiček, slovenski borec za človekove pravice Tomo Križnar izrazito prispeva k ohranjanju in reševanju modrega planeta.«

Tomo Križnar, oče treh otrok ter avtor šestih knjig in številnih dokumentarnih filmov, je v svojih letih delovanja postal simbol vseh, ki se borijo za osnovne človekove pravice. Predal se je pričevanju o prikritih, umazanih posegih pohlepnih svetovnih elit v življenja nedolžnih staroselcev na vseh kontinentih. O tem govorijo vse njegove pustolovske knjige. Zadnja desetletja se usmerja v Afriko in še posebno v oba Sudana, kjer je zaradi zahtevnih naravnih pogojev in ovir, ki so do sedaj preprečevali naselitev tujcev, preživelo največ staroselcev. Te zdaj v sudanski verziji »končne rešitve« globalni gospodarski lobiji iztrebljajo z najbolj zahrbtnimi taktikami. Tomo Križnar je postal beseda trpečih, žrtvovanih, iztrebljenih, najbolj pozabljenih in hkrati najbolj nedolžnih ljudi na Zemlji. S svojo strastno nepopustljivostjo spravlja ob živce lokalne uradnike, svetovne politike in vse, ki jih njegova pronicljivost postavlja pod luč resnice in pred ogledalo sveta.

Tomo je človek, ki vidi daleč. Tomo je človek, ki čuti globoko. Razume, kaj pomeni biti človek. Srečanja, doživetje, veselje, trpljenje, boj za življenje

soljudi in prijateljev nosi s seboj. Doživlja v nekem drugem svetu, za nas oddaljenem in morda nepomembnem, so zanj, za empatičnega in čutečega človeka, še kako blizu. Ker je breme za enega težko, Tomo z roko v roki sodeluje s svojo ženo. Z Bojano Pivk Križnar zadnja štiri leta, odkar sta skupaj, s svojim delovanjem kažete, kaj in koliko lahko stori par, ki se ljubi, deli svojo ljubezen z drugimi in moč te ljubezni uporablja za akcije. Nubske gore v Sudanu so jima domače, tam sta med drugim preživela zadnji božič in novo leto.

Nekaj razmišljanj je Tomo prispeval tudi za naše bralce.

Vaša spletna stran nosi naslov Oči in ušesa boga. Kaj sporočate s tem?

Tako so naš sistem kamer, računalnikov in satelitskih modemov za prenos posnetkov prek satelitov na svetovni splet, torej neke vrste videonadzor, na podlagi katerega z Bojano v Ustanovi Tomo Križnar sodelujeva s Klemenom Miheličem iz humanitarne organizacije HOPE, poimenovali staroselci sami. Ko so jih v Nubskih gorah v Sudanu junija 2011 ponovno začeli iztrebljati vladni islamski fundamentalisti. Podobno kot že prej v Darfurju, so pred šestimi leti tudi indigeni ljudje v Nubskih gorah takrat in septembra istega leta v Modrem Nilu na tri tisoč kilometrov dolgi meji med obema Sudanoma došli, da je sočutni Alah, o katerem so jim govorili muslimanski agitatorji in bog, ki je ena sama ljubezen, kot so jim govorili tudi krščanski misijonarji, postal nekoliko neobčutljiv. Nekako gluhi in slepi za neznosno trpljenje najbolj nedolžnih in so se zato pustili prepričati, da mu utegne koristiti, če sveti transcendenci nadenejo slušni aparat in očala. Za vsak slučaj pa, če je ta ekstaza že preveč postarana ali pa, če je že celo mrtva, se je s posnetki največjega iztrebljanja življenja naravne vrste homo sapiens smiselno obrniti tudi na človeštvo samo. Če ne bo stvarnik, na katerega morda ni več

mogoče računati, bodo pa morda odreagirali in prihiteli na pomoč soljudje iz iste kreacije ...

Kdaj ste iz brezskrbnega »po-potnika« postali »so-potnik« prezrtih ljudstev in borec za človekove pravice?

Brezskrben popotnik sem bil, ko smo se v sedemdesetih letih z vrstniki množično dvigali na pot in praktično brez ali z zelo malo denarja potovali po »overland road« iz Evrope čez Azijo v Avstralijo in nazaj. Kljub hladni vojni med obema blokoma smo takrat mladi na obeh straneh verjeli, da naši starši gradijo boljši svet, v katerega se bomo prav kmalu vključili tudi sami in tudi dali svoj prispevek, da ne bo več nesmiselnih vojn in lakote in bolezni in iztrebljanja človeka po človeku.

Pozimi 1979, med čakanjem na zagovor na ekonomski fakulteti, mi je – tako sem verjel takrat – še zadnjič uspelo pobegniti pred standardiziranim življenjem v privilegirani Evropi. Nekega dne so me goli, črni Indijanci na vzhodni strani Nubskih gorah v vasi Kau mrkih obrazov povabili s seboj. Gnali so me cel dan pod vročim sahelskim soncem navzdol v dolino Nila in tam pokazali – več kot sto trupel, razsekanih, raztelesenih ostankov domorodcev. Otroci, žene, starci ... so trohneli tam kot kupi gnoja.

»Zakaj?« so me spraševali. »Zakaj to delate?«

»Mi imamo radi ljubezen, ples, petje, življenje – kaj je z vami, rdečimi ljudmi, narobe, da delate avione in nkladate bombe in jih mečete na naše vasi? Vi, vi mrhovinarji – zakaj imate vi radi smrt, trohnenje in razpadanje?« Štiri leta kasneje, maja 1983, je izbruhnila najdaljša in najhujša afriška vojna. V grozodejstvih med arabskim severom in afriškim jugom Sudana je umrlo več kot dva milijona domačinov. Čeprav sva z mojo takratno zunajzakonsko partnerko že imela sina, sem v dobro plačani službi projektne vodje v Iskri izprosil en mesec brezplačnega dopusta in se vrnil z malim

Tako imenovani uporniki v vasi Tungole, na severni fronti v Nubskih gorah. V resnici borci za svobodo pred nekdanjimi lovci na sužnje in zdaj, v novem tisočletju, ko črni sužnji nimajo več cene – iztrebljevalci.

49-kubičnim motorjem, ki mi je omogočal mobilnost tudi v deževni dobi. Prečkal sem največja močvirja na planetu in v njih od črnih borcev za svobodo pred lovci na sužnje izvedel, da so civiliste tri leta prej v vasi Šilukov Kaka pobili vladni bombniki zato, da bi očistili naftna polja, ki jih je odkrila ameriška korporacija Chevron, divjakov in vsega divjaškega in divjega. In tako z dobičkom prodali koncesije ne samo kitajskim in ruskim naftnim »kompanijam«, ampak tudi znanim multinacionalkam s sedeži v članicah Evropske unije.

Vaša izjemna humanitarna prizadevanja za dobro soljudi, širokosrčnost, odprtost, močno sočutje do vseh živih bitij vas odlikujejo kot izjemnega človeka. Se počutite »posebni«, izbrani?

Čisto nič se ne počutim posebnega, še manj izbranega. Po vsem, kar sem videl zadnjega pol stoletja v Afriki, me je sram, da sem se rodil bel. Oziroma rdeč, kot nam vsem, ki nismo črni, pravijo staroselci v Sudanu. Rdeči nam pravijo zato, ker pod ekvatorskim

soncem pordečimo, in rdeči smo vsi, naj bomo Arabci, Kitajci, Indijci, Rusi ali ostali beli Evropejci in Američani. Če bi lahko izbiral, bi se rajši rodil temen, kot se običajno rodijo staroselci, ali pa tudi kosmat ter s kremplji in čekani kot žival oziroma zver.

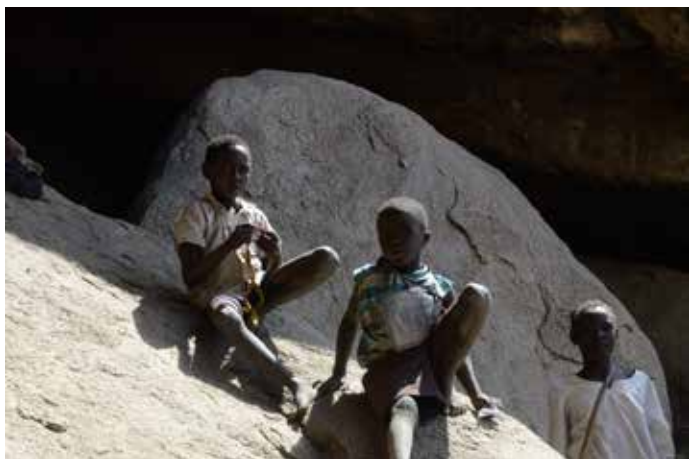
Kako ste se lahko odpovedali varnemu življenju, saj vemo, da ste se odpovedali dobri službi, na nek način tudi mirnemu družinskemu življenju? V dobro reševanja življenj ljudi, ki jih je na nek način zapustil ves svet?

Resnično ... resnično, jaz drugače sploh ne morem. Fuj, bledoličniki. Fuj, lažnivci, bleferji, hinavci! Ne morem ves čas živeti z vami. Ne morem vas ves čas gledati in biti prijazen z vami in vam kimati in se vam nasmihati!

Zadnja dogajanja v Sudanu ste predstavili skozi dva odmevnejša filma: Darfur, vojna za vodo in Oči in ušesa boga – videonadzor Sudana, ki sta prejela nagrado viktor za dokumentarno oddajo. Pri ustvarjanju filmov

vam je pomagala režiserka in scenaristka Maja Weiss. Kako si pomagata, da si opomorete po soočanju s takimi grozodejstvi in človeškimi tragedijami?

Največji možni učinek sta že prej dosegla filma *Nuba, čisti ljudje* in *Nuba, glasovi z druge strani*, ki sta ob prelomu tisočletja, potem ko sta prejela nagrade na več mednarodnih filmskih festivalih, priklicala na pomoč v Nubske gore ne samo aktiviste, mirovnike, agencije OZN in humanitarne nevladne organizacije, ampak končno tudi ameriško in evropsko zunanjo politiko. Vsi moji filmi so nastali v sodelovanju z režiserko, samohodnico in šampionko za človekove pravice Majo Weiss in njenim možem, prav tako režiserjem in strastnim filmarjem, Petrom Braatzom. Pa z njeno sestro, producentko, Ido Weiss ter tehnično in medijsko asistenco RTV Slovenija in finančno podporo Slovenskega filmskega centra. To, da sem ob vseh naštetih lahko jokal in kričal in jih zmerjal, mi je pomagalo, da nisem znorel ali začel tudi sam pobijati okoli sebe kot kak frustriran muslimanski terorist.

Šoloobvezni otroci se skrivajo v votlinah pred bombniki iztrebljevalcev, pol ure daleč od garnizona sudanske vladne vojske Abri, januar 2017.

Bojana med snemanjem intervjuja z mamo, ki skupaj z nekaj tisoč begunci v votlinah v gorah Kowalib (Nubske gore) že od začetka nove vojne leta 2011 zastonj čaka na pomoč mednarodne skupnosti.

Tudi svoje knjige sem pisal s pomočjo soljudi. Najbolj so mi pomagali moji otroci. To je trdil tudi moj oče, ki je tisto, čemur je bil tri leta priča v taborišču smrti Dachau, popisal v svoji knjigi *Ne vdaj se, fant*, kot bi bil vedel, da se bodo s podobnimi razmerami morali soočiti njegovi vnuki in vnukinje. To jaz zdaj gledam na terenu v Afriki.

Najbolj me straši, da je na sončni strani Alp tako tiho. Še posebno noči pozimi so kot noči v grobnicah. Zakaj moji vrli Gorenjci ne vpijejo in tulijo ... Ali res ne vidijo, kaj prihaja?

Živali to čutijo. V Sudanu tudi drevesa. Mangi ne rojevajo, če jih pretresejo bombni napadi. Opičji kruhovci zadnja leta zelenijo v sušni dobi in so čisto zmešani ...

To jutro sem pred sedmo uro peljal svojo šestnajstletno hčer Majo v Noše, kjer vsako soboto dela s konji na ranču. Sklenil sem jo počakati, da konča, in zapeljal na travnik s pogledom na naše zasnežene gore in baziliko Marije na Brezjah. Kljub čudoviti gorenjski idili me je bolelo srce ...

V vseh svojih knjigah razkrivate kruto usodo staroselcev. V zadnji knjigi Nafta in voda ste poleg iztrebljanja Nub, Dinkov, Nuerov in drugih ljudstev z naftnih polj v obeh Sudanih popisali, kako zahrbtni tuji preganjajo od vodnih virov Fure na vrhu ugaslega vulkana Jebel Mara in Zagawe iz oaz v Darfurju, čemur ste bili priča kot posebni odposlanec nekdanjega predsednika dr. Janeza

Drnovška. Koliko je takih tragičnih krajev na Zemlji?

Taki kraji in take razmere so povsod po zemeljski obli, kjer so največje iztrebljanje človeštva preživeli in še naprej skušajo preživeti »poslednji mohikanci«. Kdo spoštuje ekološko naravnane, v sobivanje z naravo usmerjene ljudi? Sploh pa, če še živijo ob bogatih naravnih virih. Moderni konkvistadorji povsod najdejo civilizirane trike in prevare, s katerimi izganjajo nedolžne. V Sudanu so razmere najhujše zato, ker sovražnik staroselcev ne zlorablja krščanski ali prosvetljski fundamentalizem, ampak islamski fundamentalizem. Proti temu hudiču se ne v Evropi ne v Ameriki javno ne sme govoriti. Ni politično korektno.

Evo, zakaj me je sram, da potujem s potnim listom Evropske unije. Evropska unija je lani sponzorirala sudansko vojaško islamsko hunto s 165 milijoni evrov. Da bo podobno kot Turčija in Libija in druge saheljske države tudi Sudan preganjal trgovce z begunci in varoval trdnjavo Evropo. Omar Bashir je ta denar uporabil za nakup terencev in nadzvočnih bojnih letal, s katerimi nas pobija v Nubskih gorah, Darfurju in Modrem Nilu. Sodelavcem zunanje ministrice Federice Mogherini, ki se v tisti kuli lopopovov v Bruslju ukvarjajo s Sudanom, sva z Bojano to jasno povedala lani na otvoritvi naše razstave risb otrok iz votlin, ki se skrivajo pred bombami v gorah Kowalib, a so samo rekli, da Bashir ni najboljši prijatelj Evropske unije.

»Ne vedo, za koga delaš, beli mož!« je skušal pojasniti stari prijatelj na univerzi v Džubi. In pomenljivo dodal: »Niti zase, vsak sam zase – ne vemo več, za koga delamo!« je zapisano v enem od intervjujev s Tomom Križnarjem (Sobotna priloga Dela, 11. 6. 2016). Ne vemo več, za koga delamo. Zelo pomenljivo. Kako to, da smo postali tako pasivni in resignirani?

Udobje nas dela vse večje konformiste. In varnost, čeprav samo navidezna varnost, nas dela vse večje »ziheraše«. Vse manj se nam ljubi tvegati in ustvarjati. Vse te tehnične igrčke in celo naše urbano okolje nas vse bolj oblikujejo po svoji podobi. Ne bog in ne narava, ampak naše mašine in njihovi algoritmi vplivajo na nas in povzročajo, da smo vse bolj mašine tudi sami. Evo, zakaj smo sposobni vse manj sočutja. In tudi ljubezni. In oboje lahko najdemo predvsem tam, kjer, kot učite v šolah še naprej, živijo divjaki in vlada divjina. Človeka danes najdeš najlaže tam, kjer je ga iztrebljajo. Na frontnih črtah med tako imenovano civilizacijo in tako imenovano divjino. Sebe lahko najdeš prej tam, kjer se na veliko umira, kot pa v fotelju in pred ekranom, polnim laži in zavajanj.

Od kod jemljete moč, energijo, voljo, pogum in upanje, zaradi česar vas izjemno spoštujemo? Držite nam ogledalo družbe.

Moč, volja in zaupanje, da še ni vse izgubljeno, pridejo med tekom, med

Bolj ko so domačini indigeni, bolj so ogroženi in ranljivi. Ljudstvo Komoganza, Modri Nil, Sudan, 2011.

Bojana in Tomo med preizkušanjem drona, namenjenega varovanju Nadnacionalnega naravnega in kulturnega parka v Nubskih gorah, Sudan, januar 2017.

plavanjem, med globokim dihanjem proti vrhu gore ... In tudi med ljubljnjem, in potem ko omahnem in je nekaj trenutkov mir ...

»Kitajska hoče mir. Amerika hoče mir. Evropa hoče mir,« se je poslovil namestnik generalnega direktorja med stiskanjem rok in izmikanjem oči ob odhodu iz svoje pisarne v štabu

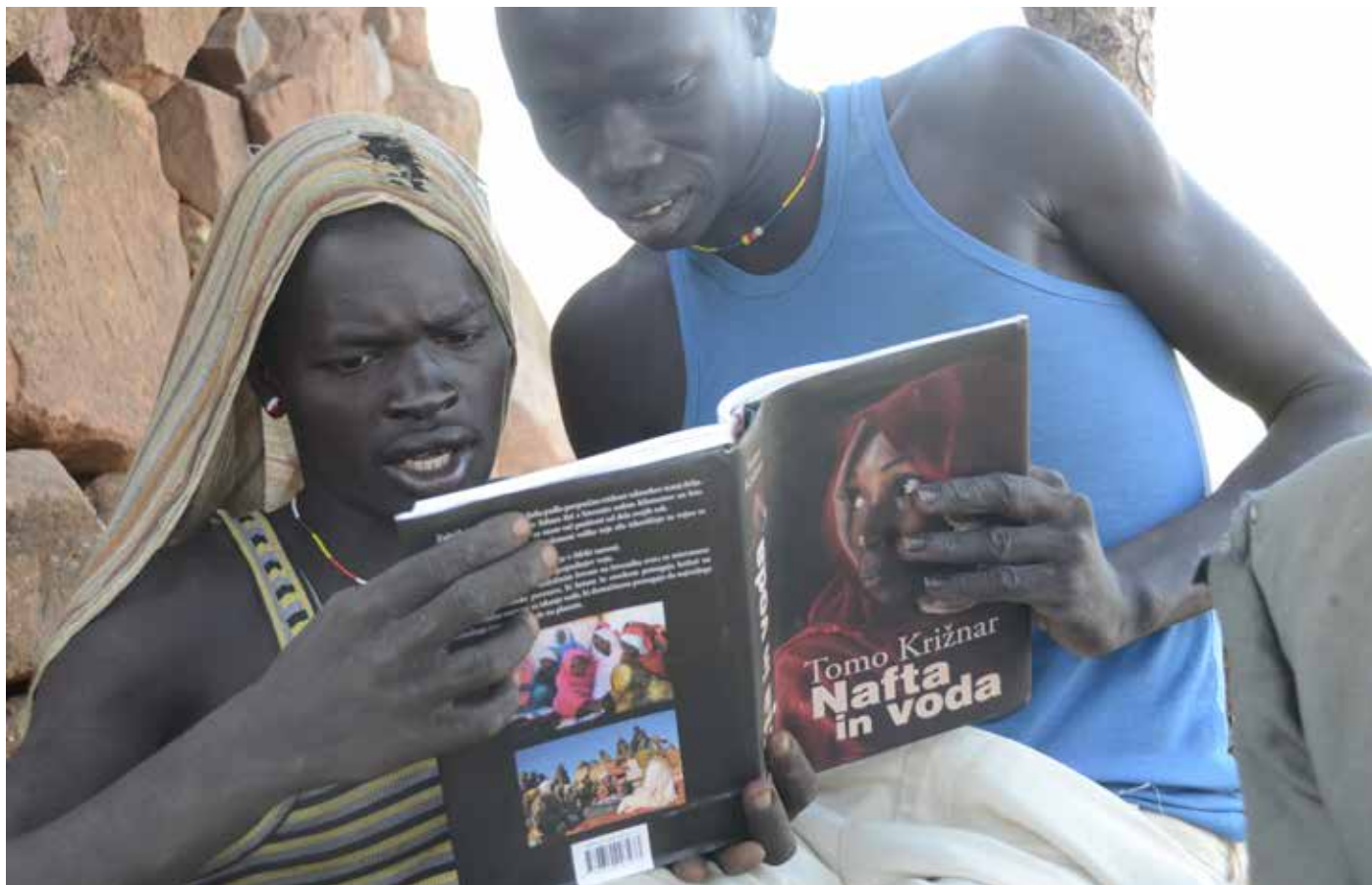
nacionalne varnosti v Jebel na robu v prestolnici Republike Južni Sudan Jube po dveh tednih, ki sem ju v zaporu preživel maja lani.

Kakšen bo je ta mir? To bo mir iz pre-roških romanov, kot sta *Krasni novi svet* Aldousa Huxleyja in *1985* Georgea Orwella, če se ne bomo v Evropi pri prič zbudili, potegnili glave iz peska

in se soočili z resničnimi razmerami na planetu.

Učitelji ste dolžni učiti resnico. Samo resnica nam lahko pomaga. Ni še prepozno. Vse je še mogoče.

Vabimo vas na spletni strani humanitarne ustanove: www.TomoKriznar.com in www.hope.si

V knjigi Nafta in voda je Tomo popisal, kar so mu povedale žrtve zadnje svetovne vojne za nadzor zadnjih naravnih virov v Afriki, ki še niso okupirani.